

5. Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік 'Про вибори народних депутатів СРСР'. – К., 1998.
6. Поздравляем! // Комсомольское знамя. – 1989. – 31 марта.
7. Центральний державний архів громадських об'єднань України. - ф.7. - Оп. 20. -Спр. 2418.
8. Попереду нелегка робота // Молодь України. - 1990. - 27 березня.
9. Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки). - К., 2002.
10. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 року). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. – К., 2000.

Мельников Д.А., Плахотнюк С.С. МОЛОДЕЖЬ В РАБОТЕ ВЕРХОВНЫХ СОВЕТОВ СССР, УССР И УКРАИНЫ (80 – 90-Е ГГ. XX В.).

В статье делается попытка проанализировать процесс приобщения молодежи к работе в Верховном Совете СССР, Верховном Совете УССР и Верховном Совете Украины.

Ключевые слова: молодежь, комсомол, молодые депутаты, молодежные комиссии и комитеты.

Melnikov D.A., Plahotniuc S.S. YOUTH IN THE SUPREME SOVIET OF THE UKRAINIAN SSR AND THE UKRAINE (80 - 90 YEARS. TWENTIETH CENTURY.).

This article attempts to analyze the process of including young people to the work of the Supreme Soviet of the USSR Supreme Soviet of the USSR and the Supreme Council of Ukraine.

Keywords: youth, the Komsomol, the young deputies, youth commissions and committees.

УДК 94(477+477.3/4)(=411.16)»1991/2012»

В.В. Кононенко

ЧИСЕЛЬНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ І НА ПОДІЛЛІ ЗА ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

У статті досліджуються особливості динаміки чисельності єврейського населення в Україні та на Поділлі у період з 1991 р. по теперішній час. Автор аналізує чисельність, структуру, народжуваність, віковий склад національної меншини в межах України та конкретного регіону, користуючись даними переписів населення 1989, 2001 років та новітніми дослідженнями проблеми.

Ключові слова: євреї, національна меншина, чисельність, структура, народжуваність, перепис населення.

З проголошенням незалежності України 1991 р. почалася нова епоха у розвитку національних меншин республіки. З початку становлення молода Українська держава визначила право на вільний, самобутній розвиток усіх націй та народностей. Проте, поряд із національним розвитком, для цього періоду характерні значні зміни у національній структурі українського населення. Народи, які завжди мали істотний вплив на історію, матеріальну та духовну культуру нашого народу поступово втрачають свої позиції. Такі демографічні процеси відбувалися і на Поділлі.

Автор статті ставить за мету охарактеризувати особливості демографічних змін єврейської національної меншини у період з 1991 р. по теперішній час. Серед основних завдань: охарактеризувати чисельність, структуру єврейського населення України, зокрема Поділля; визначити особливості міграції євреїв в межах держави, еміграцію з республіки; спробувати визначити загальну чисельність єврейського населення в Україні та в подільському регіоні на сучасному етапі з огляду на те, що останній перепис населення в Україні було проведено у 2001 році.

Основними джерелами дослідження є переписи населення в Україні 1989 та 2001 рр. та статистичні дані Державної служби статистики України (колишнього Державного комітету статистики України). Оскільки офіційний сайт даного органу виконавчої влади в Україні (до грудня 2010 р – центрального) має ґрунтовну статистичну базу, було використано матеріали цього та інших інтернет-ресурсів. Окремий сайт, що був розроблений ще Державним комітетом статистики України, присвячений саме результатам перепису населення 2001 р. [12]. Крім того, у роботі використано сучасні наукові дослідження, що стосуються цієї проблеми. Серед них праці Ф.Заставного, В.Константинова, В.Романцова, В.Скляра, Й.Зісельса [4, 6, 7, 15, 17], присвячені питанням національного складу населення України або які визначають чисельність і структуру єврейської національної меншини.

Національна політика в Україні прямо залежала від форми державного устрою і типу політичного режиму. Загалом, на думку дослідника історії національних меншин М.Шульги, можна виділити чотири етапи законодавчого регулювання питання розвитку національних меншин в Україні. Перший етап тривав до кінця 1989 р. і позначився тим, що на законодавчому рівні фактично ігнорувалось питання національно-етнічних відносин. Другий етап розпочався із прийняттям Закону України «Про мови в Українській РСР» і продовжувався до 1 грудня 1991 р. Цей етап охарактеризувався декларуванням максимуму прав національним меншинам, які пізніше не тільки не розширювались, але й дещо звузились. Третій етап супроводжувався прийняттям законів України «Про національні меншини в Україні», «Про освіту» і тривав до 1996 р. Четвертий етап розпочався із прийняття нової Конституції України і триває до сьогодні [1, с. 10-14].

«Декларація про державний суверенітет» (16 липня 1990 р.) у розділі IV визначила: «Українська РСР забезпечує рівність перед законом усіх громадян Республіки незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, освіти, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин», а в розділі VII доповнила, що «Українська РСР є самостійною у вирішенні питань науки, освіти, культурного і духовного розвитку української нації, гарантує всім національностям, що проживають на території Республіки, право їх вільного національно-культурного розвитку» [2]. Одним із перших фундаментальних законів, що регламентував права національних груп у республіці, був Закон України «Про національні меншини в Україні», в якому було визначено поняття національних меншин – «До національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою» (стаття 3) [3].

Сучасний розвиток єврейської національної меншини характеризується двома основними тенденціями: по-перше, євреї як і представники інших національних меншин України, отримали можливість активно розвивати своє національне життя, по-друге, єврейська національна група почала активно зменшуватися насамперед внаслідок еміграції до країн Західної Європи (переважно Німеччини), Ізраїлю та США.

Подільський регіон втрачає представників цієї національної меншини надзвичайно швидкими темпами. Це відбувалося, насамперед, в наслідок того, що євреї були зосереджені в основному в обласних центрах та у невеличких містечках та селищах, так званих штетлах (з ідиш «містечко»).

Встановити кількість єврейського населення можна на основі двох останніх переписів населення: Всесоюзного перепису населення 1989 року та Першого перепису за часів незалежної України 2001 року.

За переписом населення 1989 р. в Україні проживало 486 тис. представників єврейської національності (0,9 % від усього населення України). Незважаючи на суттєве зниження кількості (у 1959 р. – 839 тис. (2,0 %), у 1970 р. – 777 тис. (1,7 %), у 1979 р. – 633 тис. (1,3 %)), єврейська національна меншина залишалася третьою за чисельністю у республіці після українців та росіян [4, с. 109-110]. Загалом у СРСР у цей час проживало 1378 тис. євреїв та 19 тис. гірських, 16 тис. грузинських євреїв [5, с. 38].

Переважна більшість єврейського населення України проживала у містах – 482 тис. осіб (99,2 %). Загалом євреї склали 1,4 % усього міського населення України. Вікова структура єврейського населення цього періоду була вкрай несприятливою. Якщо у українців кількість осіб старших 60-річного віку складала 18,6 %, серед росіян – 15,4 %, то серед євреїв – 35,5 %.

На 1989 рік в Україні проживало 35,5 % усіх євреїв СРСР, що було не на багато менше, ніж у РРФСР (38,9 %). Найбільше євреїв проживало у м. Києві – 100584 осіб (20,7 % від загальної кількості євреїв республіки). У Вінницькій області на той час мешкали 26200 євреїв (5,4 % євреїв республіки), і цей показник поступався лише м. Києву, Одеській (69105 євреїв (14,2 %)), Дніпропетровській (50095 євреїв (10,3 %)), Харківській (48921 євреїв (10,1 %)), Донецькій областям (28135 євреїв (5,8 %)). У Вінниці на 1989 р. проживало 15200 євреїв, що становило 58 % усіх євреїв області [6, с. 38]. Переважна більшість євреїв Вінниччини мешкали були у містах – 25,6 тис. осіб, лише 600 осіб проживало у селах [7, с. 132-133]. У Хмельницькій області проживало лише 10323 євреї (2,1 % від загальної кількості єврейського населення по Україні) [4, с. 136, 137]. Найбільший відсоток євреїв від загальної кількості населення Хмельниччини був у м. Славуті – 2,6 %, м. Хмельницькому – 2,3 %, м. Шепетівці – 2,0 %, м.

.....
Кам'янці-Подільському – 1,5 %. В інших містах і районах чисельність єврейського населення не перевищувала одного відсотка [8, с. 212].

На Тернопільщині, частина якої належить до подільського регіону частка єврейського населення була настільки мізерна, що не відображена у статистичних звітах.

Народжуваність єврейського населення у цей період стрімко падала. На Вінниччині у 1991 р. народилося лише 101, а у 1992 р. – 69 єврейських дітей. На Хмельниччині за ці два роки народилися 51 і 25 єврейських малят, причому жодної єврейської дитини не народилося у сільській місцевості. Усього у 1991, 1992 рр. в Україні народилося 1618 і 1342 єврейських дітей відповідно. З них: 1599 і 1331 в міських населених пунктах і лише 19 і 11 у сільських [8, с. 213].

Окремі дослідники чисельності єврейського населення цього періоду стверджують, що реальна кількість єврейського населення була дещо іншою. Так, голова Вааду України (Асоціації єврейських організацій і громад України) Й.Зісельс стверджує, що перепис населення 1989 р. визначив лише «серцевину популяції» євреїв України. Їхня справжня цифра, зважаючи на коефіцієнти розширення, що у різних демографів коливаються від 1,5 до 2,5 %, була близько 900-1000 тис. Розширення популяції євреїв відбувається за рахунок тих, хто не назвав себе при переписі євреєм, але потім, завдяки тому, що хтось із батьків чи дідусів, бабусь був євреєм, отримав право на еміграцію чи виявив волю до відновлення (чи набуття) своєї єврейської ідентичності [9, с. 71].

За твердженнями Й.Зісельса, до 1996 року з України емігрувало більше 300 тис. євреїв та неєвреїв-членів їхніх сімей. Зменшення єврейського населення також відбувалося через значне перевищення смертності над народжуваністю (одне народження на 7-8 смертей), що склало цифру у межах 50 тис. осіб. Й.Зісельс оцінював «потенціал» євреїв в Україні початку 90-х рр. ХХ століття у межах 550-560 тис. осіб [9, с. 71].

Ф.Заставний стверджує, що в Україні на початку 90-х років ХХ століття проживало 3,5 % євреїв світу, тоді коли наприкінці 30-х – на початку 40-х років їх було в республіці майже 20 % [4, с. 137].

Охарактеризований період також пов'язаний із значними міграційними процесами в середовищі єврейської меншини України. Міграція відбувалася переважно до великих міст. Так, у 1989 р. до міських поселень на території України прибуло 5308 євреїв, тоді коли вибуло 33919 осіб єврейської національності. У єврейського населення України показник між вибулим і прибулим населенням становив – 28611 осіб, тоді коли у всіх інших національностей кількість прибулого населення в Україну переважала кількість вибулого, лише у казахів, киргизів та німців цей показник був на користь вибулого населення, проте значно нижчий ніж у євреїв – відповідно 245, 41, 336 осіб. Євреї у цей рік становили тільки 0,4 % прибулого в Україну населення [4, с. 42-43]. Ф.Заставний стверджує, що більшість представників єврейської національності, які вибували з міських поселень, від'їздили за кордон (91,7 %) [4, с. 72]. Саме завдяки представникам єврейської національної меншини частка України щодо емігрантів за кордон серед республік колишнього СРСР становила 20% [4, с. 80].

За даними Міністерства Внутрішніх справ СРСР у 1989 р. з України виїхало 50 тис. осіб, у 1990 р. – 95,4 тис. осіб, тоді коли у 1980 р. – 6,7 тис. осіб, у 1988 р. – 17,8 тис. осіб. У національній структурі емігрантів переважають євреї, які в основному емігрували в Ізраїль, Німеччину та США [4, с. 80].

Єврейське населення України також зменшувалося і внаслідок змішаних шлюбів євреїв. За твердженнями В.Константинова, з 1988 до 1996 року частка змішаних шлюбів зросла серед євреїв-чоловіків з 54 до 82 %, а серед євреїв-жінок до з 45 до 74 % [6, с. 52]. А це означало, що не всі народжені діти реєструвалися євреями. Наприклад, серед пар росіян-євреїв, за окремими дослідженнями, після 1985 року лише 7 % дітей записувалося євреями [6, с. 52]. Значно зростала частка дітей, народжених жінками-євреями від батьків-неєвреїв: 1989 р. – 46,8 %, 1993 – 51,9 %, 1995 – 76,7 %, 1998 – 82,8 %, 2000 – 86,1 % [6, с. 71].

Українські євреї мали найвищий показник вищої освіти в республіці у розрахунку на 1000 осіб у порівнянні з іншими національностями. Якщо серед українців мали вищу освіту: у віці 20-29 рр. – 90 осіб, 30-39 рр. – 146 осіб, 40-49 рр. – 129 осіб, 50 і старше – 59 осіб, серед росіян відповідно: 146, 232, 235 і 126, то серед євреїв України був відповідно 314, 482, 476, 333 осіб відповідно [4, с. 98].

Загалом за звітний період (з 1989 до 2001 року) єврейська національна меншина зменшилась в Україні у 5 разів, а за період з 1959 до 2001 року у 8 разів. Традиційні колишні

.....
 центри єврейського населення в Україні: Київ, Одеса, Дніпропетровськ, Харків, Донецьк, Вінниця, Житомир, Бердичів, Чернівці втратили переважну більшість єврейського населення. Усього за період 1966-2001 рр. з України виїхало 90 % єврейського населення [10].

Саме еміграція євреїв та природне скорочення єврейського населення (падіння народжуваності та перевищення смертності над народжуваністю) стали основними причинами різкого скорочення єврейської меншини. Еміграція євреїв за доби незалежної України стала масовим явищем. Якщо у 1960-1970-х роках основними причинами іміграції були ріст національної свідомості, бажання виїхати на свою історичну батьківщину після утворення держави Ізраїль та репресії серед інакодумців, дисидентів, то у кінці 1980-х – у 1990-х рр. до цих причин додалися бажання возз'єднання сімей та намагання уникнути різкого падіння рівня життя.

Особливо масовими стали міграційні процеси на початку 1990-х років після розпаду Радянського Союзу і утворення нових незалежних держав-колишніх республік СРСР.

У період з 1991 до 1999 року з України виїхало 209765 євреїв. Це була третя національна група в Україні за кількістю емігрантів (після росіян – 968215 осіб, українців – 715735 осіб), а за коефіцієнтом еміграційної динаміки етнічних груп євреї поступалася лише німцям – 0,434 та 0,513 відповідно, тоді коли загалом по Україні коефіцієнт складав 0,043. Показник сальдо міграції євреїв поступався за 1994-1997 рр. лише росіянам і становив -85 тис. осіб (-17,5 %) [11, с. 67].

У цей період до Німеччини, Ізраїлю і США виїхало з України євреїв: у 1994 р. – 26932 особи (56 % усіх імігрантів), 1995 р. – 22069 осіб (50 %), у 1996 р. – 19175 осіб (44 %), у 1997 р. – 15182 особи (35 %), у 1998 р. – 11082 особи (26 %), 1999 р. – 11794 особи (28 %). Усього за період з 1994 до 1999 року з України виїхало 10234 єврея, або 40 % [11, с. 68]. За країнами еміграція виглядає наступним чином.

Таблиця 1. Єврейська еміграція в Ізраїль, ФРН та США [11, с. 84-85].

Країна	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1994-1999
Ізраїль	13840	12216	10200	8115	5636	6611	56618
ФРН	3838	4079	4085	3776	4012	4050	23840
США	9254	5774	4890	3291	1434	1133	25776

У дослідженні Н.Шульга та ін. наведено дані опитування «Тенденції репатріації з України і Росії», що було проведене серед єврейського населення СНД Єврейським агенством «Сохнут» у 1995-1996 рр. За даними опитування основними мотивами еміграції були: страх економічної нестабільності – 36 %, зневіра в можливість зміни ситуації – 31 %, бажання покращити становище дітей – 26 %, екологічна ситуація – 15 %. Більшість емігрантів у 1997-1998 рр. пояснювали бажання виїхати саме через намагання покращити життя (28,1 %), прагнення до благополучного, цивілізованого життя (30,4 %), бажанням возз'єднатися з близькими (20,3 %), через антисемітизм (15,3 %), бажанням жити за єврейськими канонами (5,4 %) [11, с. 71,72].

На 2001 рік в Україні проживало 103,6 тис. євреїв, що становило 0,2 % до усього населення України (у 1989 р. – 0,9 %). Більшість євреїв проживало у м. Києві – 17,9 тис. осіб (0,7 %), Дніпропетровській області – 13,7 тис. осіб (0,4 %), Одеській області – 13,3 тис. осіб (0,5 %), Харківській області – 11,5 тис. осіб (0,4 %). Незначна кількість євреїв проживала на території Автономної республіки Крим – 4,5 тис. осіб (0,2 %), Донецької області – 8,8 тис. осіб (0,2 %), Житомирської області – 2,6 тис. осіб (0,2 %), Запорізької області – 4,3 тис. осіб (0,2 %), Миколаївської області – 3,2 тис. осіб (0,3 %), Чернівецької області – 1,4 тис. осіб (0,2 %), у м. Севастополі – 1,0 тис. осіб (0,3 %). Мову своєї національності рідною вважали лише 3,1 % євреїв, тоді коли російську мову рідною вважали 83,0 %, українську – 13,4 %, іншу мову – 0,5 % [12]. Серед усіх народів України показник щодо визнання рідною мовою мову своєї національності був найнижчий у республіці.

Середній вік єврейського населення України у 2001 р. становив 58 років, тоді, коли ще 1989 р. – 52 роки. На думку В.Константинова, це пов'язано у першу чергу із масовою еміграцією євреїв молодого віку [6, с. 45].

У регіонах України кількість представників єврейського населення була вкрай незначна, у тому числі на території Хмельниччини та Тернопільщини. На території Тернопільщини за

Наукові записки

даними перепису було лише 167 євреїв, із яких 155 проживали у містах. На Хмельниччині у цей час проживали 1410 євреїв.

За переписом 2001 року населення Вінницької області становило 1772,4 тис. осіб. Євреїв з них було 3 тис. (0,2 % до усього населення), тоді коли у 1989 р. – 1,4 %. Євреї втратили лідируючі позиції і за кількістю поступалися навіть білорусам, що ніколи не були чисельною національною групою на території України та Вінниччини. Більше половини євреїв області проживало у м. Вінниці – 1,7 тис. євреї (0,5 % від усього населення міста, у 1989 р. – 4,1 %), тоді коли у м. Жмеринці євреїв було 0,1 тис. осіб (0,4 %, у 1989 р. – 3,4 %), у м. Козятині – 0,1 тис. євреїв (0,2 %, у 1989 році 1,1 %), у Могилеві-Подільському – 0,3 тис. (1,1 %, у 1989 р. – 9,4 %), у Хмільнику – 0,1 % (0,2 %, у 1989 р. – 1,6 %). Рідною мову своєї національності на Вінниччині вважало лише 8,5 % євреїв (менше було лише у поляків 6,4 %), тоді коли українську мову рідною вважали 41,6 %, а російську – 49,6 %, іншу мову – 0,3 % [13, с. 3].

Загалом, скорочення вживання рідної мови для єврейської національної меншини стало протягом ХХ ст. стало сумним фактом, що ілюструє наступна таблиця.

Таблиця 1. Кількість єврейського населення в Україні та рівень користування рідною мовою [14].

Населення	Разом	Рідна мова	Українська мова	Російська мова
євреї	1926			
	1574,4	1195,7	14,1	356,2
	100 %	75,9 %	0,9 %	22,6 %
	1953			
	840,3	142,2	23,4	671,4
	100 %	16,9 %	2,8 %	79,9 %
	1989			
	486,3	34,6	10,1	440,7
100 %	7,1 %	2,0 %	90,6 %	
2001				
103,6	3,2	13,9	86,0	
100 %	3,1 %	13,4 %	82,7 %	

Отже, наведений матеріал засвідчує, що кількість євреїв, які розмовляли рідною мовою зменшилась із 75,9 % (у 1926 р.) до 3,1 % (у 2001 р.), у той же час збільшувалася частка євреїв, що розмовляли українською мовою: із 0,9 % (у 1926 р.) до 13,4 % (у 2001 р.). Частка російськомовних євреїв із 1926 р. до 1989 р. збільшувалась із 22,6 % до 90,6 %, а у 2001 р. зменшилась до 82,7 %.

Кількість неасимільованих євреїв України (за рівнем використання рідної мови) з кожним переписом зменшувалась. Якщо у 1959 р. їх було 142, 2 тис., то у 1970 р. – 102,2 тис., у 1979 р. – 57,2 тис., у 1989 р. – 34,6 тис. [15, с. 375].

Кількість євреїв, що розмовляли рідною в обласних центрах Поділля, подана у наступній таблиці.

Таблиця 2 [14].

Місто / населення	Рік	Рідна мова	Українська мова	Російська мова
Вінниця / євреї та інші національні меншини	1926	85,3 %	0,4 %	13,1 %
	1989	9,7 %	2,6 %	87,7 %
	2001	4,2 %	31,7 %	63,5 %
Хмельницький / євреї	1989	8,5 %	3,4 %	88,1 %

Кількість єврейського населення в Україні і на Поділлі постійно скорочувалась. Оскільки перепису населення України після 2001 р. не проводилось, такий висновок можна зробити зважаючи на загальну чисельність населення України. Так, на 1 січня 2011 р. населення України становило 45778534 особи (31441649 осіб – міське, 14336885 осіб – сільське). Населення Вінницької області становило 1641201 особу, Хмельницької – 1326926 осіб, Тернопільської – 1084127 осіб [16, с. 8]. У порівнянні з 2001 роком населення України зменшилось на 2678466 осіб (з 48457000 до 45778534 осіб), населення Вінницької області зменшилось на 131199 тис. осіб (з 1772400 до 1641201 особи), Хмельницької – на 103874 особи (з 1430800 до 1326926 осіб), Тернопільської – на 57843 особи (з 1142400 до 1084127 осіб).

Єврейська еміграція після перепису 2001 року значно зменшилась. Серед основних причин цього були як зменшення кількості єврейського населення загалом, так і покращення

соціально-економічного життя в країні. Так, у 2002 р. з України виїхало лише 4074 євреї (США – 217 осіб, ФРН – 2514, Ізраїль – 1220 осіб), у 2003 р. – 2692 єврея (237, 1653, 726 відповідно), у 2004 р. – 1699 євреїв (94, 927, 404 відповідно), у 2005 р. лише 759 осіб: США – 16, ФРН – 332, Ізраїль – 333) [17]. У цей період переважала еміграція до ФРН. Й.Зісельс пояснює це накопиченням значної кількості дозволів виїзду до цієї країни (близько 30 тис.) через значні терміни очікування дозволів (3-5 років) і високим соціальним захистом єврейських емігрантів у цій країні.

Встановити приблизну кількість єврейського населення в Україні на сучасному етапі можна, користуючись методологією Й.Зісельса, визначену у статті «Динаміка чисельності єврейського населення України» [17]. Оперуючи поняттями «ядро популяції» (- кількості єврейського населення відповідно до результатів перепису населення) та «розширена популяція» (-включає в себе і маргіналів, що за переписом населення себе євреями не визнавали, проте мали когось із батьків чи дідусів, бабусь євреїв), дослідник враховує відтік з України в межах єврейської еміграції близько 20 тис. на рік, природне зменшення на 5 тис. та тенденцію до збільшення єврейської іміграції в Україну на 10 тис. осіб, робить висновок про ядро єврейської популяції в Україні в межах 85-90 тис., а розширену популяцію в межах 350-370 тис. осіб на 1 січня 2010 р.

Незважаючи на те, що відсоток євреїв значно менший у порівнянні з іншими національними меншинами у складі населення України, євреї продовжують займати чільні місця у політиці, бізнесі та культурі. О.Білявська у дослідженні «Етнополітика в Україні: соціальний аспект» стверджує, що євреї в Україні мають високий соціальний статус. Вони займають дуже високі щаблі у сфері бізнесу, банківської справи, інформаційної сфери [18].

За словами першого Президента України Л.Кравчука, виголошеними на всесвітній конференції по антисемітизму в Брюсселі, в першій половині 1990-х рр. євреї склали в Україні більше 53 % медичних і наукових працівників, викладачів, вихователів, діячів мистецтва. Частка євреїв серед інженерно-технічних працівників складала 39 %, керівників підприємств і установ – 7,5 %. Євреї займають високі державні посади в уряді України, є головами виконавчих комітетів низки українських міст і є активними учасниками економічного та культурного життя України.

Ми зупинилися лише основних тенденціях змін структури єврейської національної меншини в зазначений період. Більш повно ця проблема може бути досліджена лише після проведення чергового об'єктивного перепису населення України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Шульга Н.А. Русская культура в Украине: политико-правовой, социальный статус // Диалог украинской и русской культур: Материалы конференции. – К., 1997. – С.10-14.
2. Декларация про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. – К., 1990. – С.4, 7.
3. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р. – К., 1992.
4. Заставний Ф.Д. Населення України. – Львів: МП «Край», Товариство української мови ім. Тараса Шевченка «Просвіта», 1993. – 224 с. – С.109, 110.
5. Население СССР: По данным Всесоюзной переписи населения 1989 г./ Гомкостат СССР. – М.: Финансы и статистика, 1990. – 45 с. – С.38.
6. Константинов В. Еврейское население бывшего СССР в XX веке (социально-демографический анализ). – Иерусалим, 2007. – 305 с. – С.38.
7. Романцов В. Населення України і його рідна мова за часів радянської влади та незалежності (XX – початок XXI століття). К.: Видавництво імені О.Теліги, 2008. – 184 с. – С.132-133.
8. Слободянюк П. Культура і освіта євреїв Правобережжя в радянський період // Збірник матеріалів наукових конференцій «Збереження єврейської історико-культурної спадщини, як частки української та світової культури: правові, історичні, мистецькі та музейні аспекти» (12-14 листопада 2007 р., Львів) та «Українсько-єврейські взаємини: культурологічні, історичні, соціологічні аспекти», присвячена 90-й річниці проголошення ЗУНР (27-28 жовтня 2008 р., Львів). Частина друга. – Львів, 2010. – 230 с. – С.212.
9. Леонід Філберг розмовляє з Йосипом Зісельсом. Євреї в сучасній Україні, реалії та перспективи / Незалежний культурологічний часопис. – 1996. – №. 8. – С.70-78. – С.71.
10. Тархов С.А. Итоги переписи населения Украины 2001 года //http://www.demoscope.ru/weekly/2004/0173/analit05.php.
11. Шульга Н., Панина Н., Головаха Е., Зісельс И. Эмиграция евреев в контексте общей миграционной ситуации в Украине // Социология: Теория, методы, маркетинг. – 2001. - № 2. – С.64-89. – С.67.

12. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року // [http // 2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/urban-rural/](http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/urban-rural/).
13. Скільки нас, хто ми (Вінниччина за підсумками Всеукраїнського перепису 2001 р.) // Подолія. – 2003. – 11 лютого. – С.3.
14. Таблиця складена на основі матеріалів викладених у зазначеній праці В.Романцова «Населення України і його рідна мова за часів радянської влади та незалежності (XX – початок XXI століття). – С.176-179.
15. Склад В. Етнічний склад населення України 1959-1989 рр.: етномовні наслідки російщення. – К., Вид. центр «Просвіта», 2008. – 392 с. – С.375.
16. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2011 року. – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – 112 с. – С.8.
17. Зисельс І. Динаміка численности єврейского населения Украины // <http://www.vaadua.org/josef2006/dinamChisl.html>.
18. Білявська О. Етнополітика в Україні: соціальний аспект // http://novyn.kpi.ua/2007-2-2/21_Bilyavska.pdf.
19. Украина. Евреи в независимой Украине // Электронная еврейская энциклопедия // <http://www.eleven.co.il/article/15414>.

Копоненко В.В. ЧИСЛЕННОСТЬ И СТРУКТУРА ЕВРЕЙСКОГО НАСЕЛЕНИЯ В УКРАИНЕ ТА ПОДОЛЬЕ В ПЕРИОД НЕЗАВИСИМОСТИ.

В статье исследуется особенность динамики численности еврейского населения в Украине и на Подолье в период с 1991 г. Автор анализирует численность, структуру, рождаемость, возрастной состав данного национального меньшинства в пределах Украины и конкретного региона, используя данные переписи населения 1989, 2001 года и новейшие исследования проблемы.

Ключевые слова: евреи, национальное меньшинство, численность, структура, рождаемость, перепись населения.

Koponenko V.V. QUANTITY AND STRUCTURE OF THE JEWISH POPULATION IN UKRAINE AND PODOL'E REGION IN TIME OF INDEPENDENCE.

The article is devoted to the dynamics of quantity of the Jewish population in Ukraine and on Podol'e in a period from 1991 to present time. An author analyses a quantity, structure, birth-rate, age composition of this national minority within the limits of Ukraine and concrete region using data to the census of population 1989, 2001 year and by the newest researches of this problem.

Keywords: Jews, national minority, quantity, structure, birth-rite, census of population.

УДК [392.3+398.33](470.57=161.2)

В.Я. Бабенко

СІМЕЙНА ТА КАЛЕНДАРНА ОБРЯДОВІСТЬ УКРАЇНЦІВ БАШКОРТОСТАНУ

Головну увагу в статті приділено аналізу сімейної та календарної обрядовості українців Башкортостану, і ступені їх збереження. Виділено основні причини та наслідки трансформації традиційної обрядовості.

Ключові слова: традиційна культура, сімейна обрядовість, трансформація.

Одним із актуальних питань сучасної етнології є дослідження традиційної матеріальної та духовної культури малих етнічних груп в умовах багатонаціонального оточення. До таких груп належать і українці Башкортостану, які на території зазначеного регіону постійно проживають з першої половини XVIII ст. [1, с. 12].

Метою даного дослідження є аналіз та ступінь збереження сімейної та календарної обрядовості українців Башкирії, основних причини та наслідків їх трансформації.

Частково питання вивчення згаданої проблематики було порушено співробітниками Інституту народної творчості та мистецтв Національної академії наук УРСР, які перебуваючи у воєнні роки в евакуації в Уфі, організували експедиції для вивчення культури своїх земляків. Учасниками експедиційних виїздів були М.М. Плісецький, В.С. Ільїн, П.С. Лисенко, М.Я. Береговський та художник М.Д. Давлеткільдєєв. У квітні 1942 р. науковці відвідали Чишминський район, у березні 1943 р. – Аургазинський та Давлеканівський райони [2, с. 14]. Крім того, вивченням духовної культури українців Башкортостану займалися і ряд дослідників